

Juni 2019

Indsatsbeskrivelse for målrettet støtte til forældre, hvis barn eller ung er anbragt

**VIDEN I H
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Contents

1	Indsatsbeskrivelse	3
1.1	Indsatsen. Kort beskrevet	4
2	Referencer.....	9

1 *Indsatsbeskrivelse*

Måltrettet støtte til forældre hvis barn eller ung er anbragt er en indsats, som understøtter en aktiv inddragelse af forældrene i alle faser af et anbringelsesforløb og sætter fokus på forældrenes ressourcer. Formålet med indsatsen er at styrke forældrekompetencerne og styrke samarbejdet med kommune og anbringelsessted. Indsatsen skal bidrage til at sikre større stabilitet i anbringelsesforløbene og bedre mulighed for tidlig hjemgivelse med henblik på at øge trivsel og stabilitet i det anbragte barns liv.

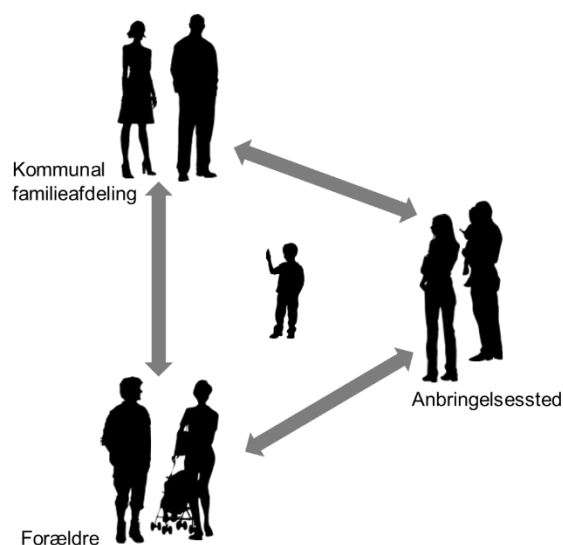
Indsatsen baserer sig på en tilgang om, at forældrene har ressourcer, som kan sættes i spil, og at en forandring er mulig. Det kræver et fokuseret og individuelt tilpasset forløb, hvor der arbejdes handlingsanvisende og konkret med at styrke forældrekompetencerne. Der sættes få, konkrete mål for forløbet med udgangspunkt i forældrenes egen motivation, og der arbejdes hen imod, at forældrene kan varetage et større ansvar for deres børn, og at mindre indgribende foranstaltninger kan sættes i værk. Samtidig arbejdes der frem imod, at forældrenes samarbejde med såvel anbringelsessted som den kommunale myndighed styrkes. Indsatsen går derfor på tværs af myndighedssagsbehandlere, fagpersoner på anbringelsessteder og fagpersoner, der arbejder med at støtte forældrene og styrke deres kompetencer.

Forældre spiller en helt central rolle for børns opvækst, trivsel og grundlæggende udvikling. Det gælder også for børn, som er anbragt uden for hjemmet, hvor en stor andel bevarer kontakten til deres forældre, selvom de kan have oplevet omsorgssvigt. Ifølge serviceloven har barnet krav på at se sine forældre og forældrene på at opretholde kontakten med barnet medmindre det er til skade for barnet. Samtidig peger både forskning og praksiserfaringer på, at barnets forældre har en stor betydning for, at en anbringelse lykkes. Forældrene kan imidlertid ofte nære stor mistillid til kommunen og opleve manglende gennemsigtighed, involvering, indflydelse og kommunikation omkring deres barns anbringelse.

Lovgivningen betyder, at der i mange tilfælde er tale om en langvarig treparts relation mellem forældre, sagsbehandlere i myndighedsafdeling og omsorgspersonale på anbringelsessteder. Relationen mellem de tre parter kan være kompleks, potentielt konfliktfyldt og påvirket af andre aktører (fx jobcenter, rusmiddelbehandling, PPR, skole, bisiddere, advokater osv.)

Der er derfor et stort potentiale i at støtte forældrene både i at udvikle deres forældrekompetencer og i deres relation til anbringelsessted og myndighed.

Indsatsbeskrivelsen er udviklet på baggrund af en registeranalyse, en systematisk litteraturkortlægning af eksisterende indsatser samt casebesøg på udvalgte anbringelsessteder og kommuner, som er identificeret som havende lovende praksis på området. Indsatsen er opdelt i tre faser: Opstart, forandring og vedligeholdelse, som udgør den overordnede ramme for indsatsen. Indsatsen informeres af seks obligatoriske elementer, som er retningsvisende for praksis på tværs af de tre faser.

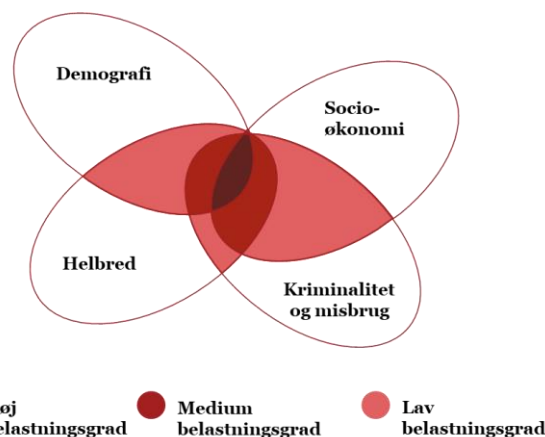
1.1 Indsatsen. Kort beskrevet

Målrettet støtte til forældre hvis barn er anbragt

Målgruppe:

Målgruppen er forældre til børn og unge i aldersgruppen 0-18 år, som er anbragt i plejefamilie eller på døgninstitution/opholdssted af primært sociale årsager. Forældre til anbragte børn og unge, der som den primære årsag er anbragt som følge af funktionsnedsættelse, er ikke omfattet af målgruppen. Forældre til børn, hvor barnets fysiske eller kognitive funktionsevne er den primære årsag til anbringelsen, er således ikke en del af målgruppen. Med forældre menes såvel biologiske forældre samt andre voksne, der udfylder en forældre lignende rolle i barnets liv. De voksne skal dog udfylde en de facto forælderrolle, og målgruppen inkluderer således ikke øvrige personer fra barnets familie og netværk såsom bedsteforældre mv.

Forældre til anbragte børn er ofte i udsatte positioner. Flere undersøgelser viser, at disse forældre er klart dårligere stillet end både forældre til børn og unge i forebyggende foranstaltninger og forældre til børn og unge, der aldrig har modtaget forebyggelse eller har været anbragt. PwC og VIVE har gennemført en målgruppeanalyse på registerdata fra Danmarks Statistik, der beskriver gruppen af forældre til anbragte 0-17-årige i 2017. Analysen viser, at ca. 90 pct. af forældrene er i en udsat position med høj sandsynlighed for at have en psykiatrisk lidelse, at være enlig forsørger, at have lav uddannelsesgrad og/eller selv at have været anbragt som ung.

De forventede resultater med indsatsen på kort sigt er, at:

- Forældrene vurderer, at de har opnået forbedrede forældrekompetencer i forhold til at skabe stabilitet i samvær og kontakt med deres barn.
- Forældrene vurderer, at samarbejdet med plejefamilien, kommunen og/eller anbringelsesstedet er forbedret.
- De anbragte børn oplever øget ro og stabilitet i relationen med deres forældre.
- De anbragte børn oplever en forbedring i deres generelle psykiske trivsel.

De forventede resultater på mellemlang sigt er, at:

- De anbragte børn oplever et mere stabilt anbringelsesforløb.
- Der sker færre sammenbrud i anbringelser.
- De anbragte børn hjemgives, hvor det vurderes hensigtsmæssigt.

Lovgrundlag:

Indsatsen skal tilrettelægges som et støttetilbud inden for viften af foranstaltninger efter serviceloven, hvor man blandt andet kan yde rådgivning, behandling eller praktisk og pædagogisk støtte med fokus på at styrke forældrenes evne til at udfylde forælderrollen og være positive medspillere i forhold til at forbedre deres barns udvikling. Lovgrundlaget for støtten kan fx være:

§46 - barnets ret til samvær med forældre, familie og netværk

§ 52, stk. 3: Foranstaltninger ved et barn eller en ung med særlige behov for støtte.

§ 52a: Økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren ved et barn eller en ungs særlige behov for støtte

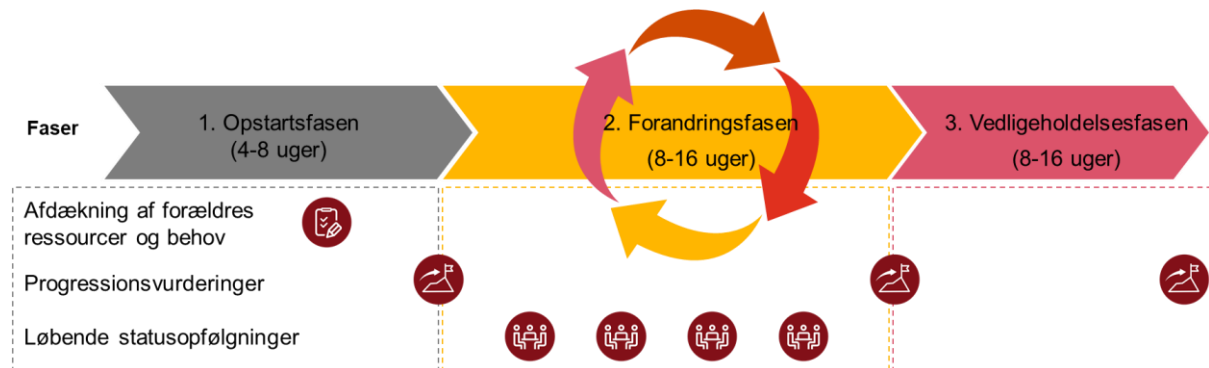
§ 54: Støtteperson i forbindelse med barns anbringelse

§71, stk. 2 - støttet samvær med forældre

§71, stk. 3 - overvåget samvær med forældre

Oversigt over indsatsen:

Indsatsen er struktureret efter tre faser, som fremgår af figuren nedenfor. De enkelte faser bliver beskrevet nærmere under figuren. Indsatsens faser er baseret på forskning om målgruppen, der identificerer tre faser, som er relevante at tage højde for i arbejdet med forældre til anbragte børnⁱ. Varigheden af den enkelte fase vil være forskellig efter den enkelte families behov. Hvordan der konkret arbejdes i de tre faser bliver præsenteret nedenfor i afsnittet *Indsatsens obligatoriske elementer*.

1. Opstartsfasen:

Formålet med denne fase er at sætte tidligt ind og skabe sikkerhed og tryghed for forældrene og tilbyde dem krisehjælp i forbindelse med anbringelsen. Forældrene skal støttes i at håndtere eventuel modstand og negative følelser, som kan opstå, når barnet bliver anbragt og der kan være behov for at arbejde med at opbygge forældrenes tillid. En indsats i en krisesituation som denne skal vare minimum en månedⁱⁱ, derfor er varigheden i fase 1 ca. 4-8 uger. I fasen påbegyndes desuden det motiverende og ressourcefokuserede arbejde med forældrene, herunder afdækningen af forældrenes behov, ønsker og forudsætninger, som skal ligge til grund for forandringsfasen.

2. Forandringsfasen

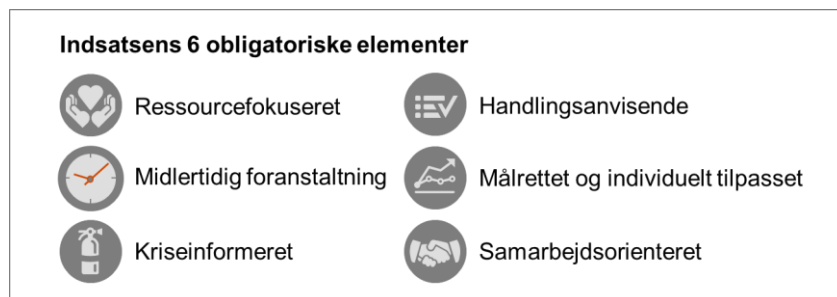
Formålet med denne fase er at støtte forældrene i forhold til deres rolle i barnets liv. Nogle forældre vil arbejde aktivt med en forandring, så hjemgivelse af barnet bliver muligt, mens andre vil have brug for at arbejde med deres nye livssituation, hvis anbringelsen er længerevarende. Uanset om der er et mål om hjemgivelse eller det er en længerevarende anbringelse, skal der arbejdes med forældrenes relation til anbringelsesstedet, relation til barnet og deres forældrekompetencer ud fra et mål om, at forældrene kan varetage ansvaret for deres barn. Forskellige forældre kan have forskellige behov, ønsker og forudsætninger i forandringsfasen. I forandringsfasen er der derfor behov for at gennemføre en individuelt tilpasset indsats, hvor de af kommunens eksisterende tilbud, der er relevante, sammensættes som en integreret del af en sammenhængende indsats. For at sikre fokus og fremdrift i indsatsen, er der en hyppig opfølgning på status i denne fase (fx hver anden uge) og varigheden af sat til at være 8-16 ugerⁱⁱⁱ. Efter 8-16 ugers intensiv forandringsfase vurderes forældrenes progression og situation og det vurderes, om der er behov for at iværksætte en ny 8-16 ugers indsats i forandringsfasen eller om forældrene kan gå videre i vedligeholdelsesfasen.

3. Vedligeholdelsesfasen

Formålet med vedligeholdelsesfasen er at støtte forældrene i at vedligeholde den positive udvikling, der har været i familien i løbet af fase 2. For nogle forældre vil vedligeholdelsesfasen have fokus på at støtte familien i hjemmet efter en hjemgivelse, hvor familien med tiden overgår til almindelige forebyggende foranstaltninger. For andre forældre vil vedligeholdelsesfasen handle om at støtte forældrene i samværet med det anbragte barn, men med en lavere intensitet end tidligere, fordi forældrene nu er i stand til at trække på egne og netværkets ressourcer. Der kan også være forældre, hvor anbringelsen af barnet fortsætter, selvom de har arbejdet frem mod en hjemgivelse. I sådanne tilfælde, kan der indtræffe en ny krise hos forældrene, som de har brug for støtte til. Lovende praksis på området støtter op om den generelle tendens i socialt arbejde, hvor vedligeholdelsesfasen er lige så lang som forandringsfasen, men indsatsen leveres med lavere intensitet^{iv}. Derfor er varigheden af fase 3, ligesom fase 2, sat til at være 8-16 uger, hvorefter der sker en vurdering af forældrenes progression og situation, og den relevante støtte, fx et nyt vedligeholdelsesforløb á 8-16 uger, iværksættes på baggrund heraf.

Obligatoriske elementer i indsatsen:

Indsatsen baserer sig på seks obligatoriske elementer, som giver retning og understøtter den konkrete praksis. De obligatoriske elementer er udvalgt og formuleret på baggrund af en litteraturkortlægning af videnskabelig viden om indsats målrettet forældre til anbragte børn samt en række casebesøg hos kommuner og anbringelsessteder, som kan siges at have en lovende praksis^v. Nogle af de obligatoriske elementer har karakter af at være en tilgang, andre obligatoriske elementer er mere handlingsorienterede. Fælles for alle de obligatoriske elementer er, at de er styrende for den måde der arbejdes på i alle indsatsens faser, og at de skal omsættes i den konkrete praksis. De seks obligatoriske elementer uddybes i det følgende.

Ressourcefokuseret: *Anerkend og arbejd aktivt med forældrenes ressourcer ved at møde forældrene med respekt og en undersøgende tilgang.*

Forældre, der får deres barn anbragt uden for hjemmet, kan have en oplevelse af at være stemplet som en dårlig forælder. Dette kan påvirke forældrenes overskud og ressourcer til at indgå i en positiv relation med barnet. Det er derfor hverken i forældrenes, børnenes eller samarbejdets interesse, at forældrene oplever en vedvarende følelse af ikke at slå til som forælder. Ved at fokusere på forældrenes styrker og ressourcer, kan forældrene også selv blive opmærksomme på, hvilke forældrekompetencer de har, og hvordan disse kan bidrage til at opnå den ønskede forandring.

Implikationer for praksis

- Afdæk forældrenes styrker og ressourcer og støt dem i at identificere og forstærke dem, der hvor de lykkes (fx via Løsningsfokuseret tilgang (LØFT), netværksinddragende metoder (fx Signs of Safety, Integrated Children's System (ICS))).
- Støt forældrene i at identificere og formulere problemstillinger, som de selv oplever at have brug for hjælp til uden at dømme dem baseret på deres tidligere og nuværende problemstillinger (fx via Motiverende samtale (MI))
- Støt forældrene i at komme i kontakt med og bruge ressourcerne i deres sociale netværk. Det kan være personer i forældrenes private netværk eller i deres professionelle netværk, som forældrene har tillid til og ser som en ressource (fx via netværksmøder).

Kriseinformeret: *Anerkend og ager ud fra, at anbringelsen kan opleves som en krise for forældrene og tilbyd den relevante støtte.*

Forældrene kan opleve det som en eksistentiel krise, når barnet bliver anbragt, og krisen kan vare ved, hvis forældrene har svært ved at forstå og bearbejde den nye livssituation. Forældrenes negative følelser kan have stor betydning for det videre forløb, herunder samarbejde med anbringelsesstedet og myndigheden samt risikoen for sammenbrud i anbringelsen. Derfor er det vigtigt for forældrene og for det videre forløb, at der tilbydes støtte til at håndtere de negative følelser, og at der arbejdes med at skabe tillid og tryghed hos forældrene i forbindelse med en anbringelse.

Implikationer for praksis

- Der kan være behov for særlig støtte til forældrene i umiddelbar forbindelse med anbringelsen. Sæt derfor ind med en tidlig støtte til forældrene til at håndtere anbringelsessituationen og de eventuelle negative følelser, der følger med denne i opstartsfasen (fx med en krisepsykolog). Fx kan daglig telefonisk kontakt være godt i forhold til at reducere belastningen for forældrene.

- Tag højde for, at der kan opstå nye kriser for forældrene på baggrund af de beslutninger, der træffes af myndighed (fx beslutning om ikke at hjemgive barnet) også i de senere faser (fx med konfliktmægling).
- Støt forældrene i at mestre deres livssituation som forældre til et barn, der er anbragt. For nogle forældre er hjemgivelse ikke en mulighed, og der kan være behov for en længerevarende bearbejdning af den sorg, der kan følge med den nye livssituation (fx med en ressourcefokuseret tilgang).

Midlertidig foranstaltning: Anse anbringelsen som startpunkt for familiens udvikling og ikke som en endelig løsning på udfordringer og problemer i fortiden

For nogle familier vil den rigtige løsning være en længerevarende anbringelse. Men for mange forældre, vil der være et håb og en drøm om at få børnene hjemgivet, og det vil give mening at arbejde frem mod dette mål. For forældre, hvor hjemgivelse ikke er et relevant mål, vil det stadig være en fordel at arbejde ud fra, at anbringelsen er et startpunkt for at arbejde med at styrke relationen og samværet mellem forældre og barn.

Implikationer for praksis

- Vær tydelig i forventningsafstemningen med forældrene i forhold til målet om hjemgivelse – hvorvidt og hvordan er det realistisk (fx via et opstartsmøde).
- Arbejd ressourcefokuseret med forældrenes situation (se princip *ressourcefokuseret*).
- Hvis barnet anbringes i plejefamilie og der er et mål om hjemgivelse, skal det tydeliggøres over for plejefamilien, at anbringelsen er en midlertidig foranstaltning.
- Lav en samværsplan. I starten af anbringelsesforløbet kan samværsplanen være for en relativt kort periode (fx på månedsbasis), så planen kan justeres efter, hvordan forældre og barn har det. Hvis situationen stabiliserer sig med tiden, kan samværsplanen have en længere tidshorisont fx kvartalsvis.

Målrettet og individuelt tilpasset: Formuler operationaliserede mål for indsatsen og følg hyppigt op på forældrenes progression. Sammensæt og tilpas indsatsen, så den er fleksibel over for forældrenes ønsker, behov og forudsætninger.

Det er forskelligt fra familie til familie, hvilke problematikker, der har været årsag til anbringelsen, hvilke udfordringer forældrene selv oplever at have og hvilke forudsætninger, forældrene har til at arbejde med sig selv og familiens situation. Forskning peger på, at det er centralt at sammensætte indsatsen, så den er fleksibel efter den enkeltes behov, ønsker og forudsætninger^{vi}. Dette indebærer også, at forældrene skal have støtte til de udfordringer og behov, som de anerkender og er motiverede for at arbejde med og ikke udelukkende de udfordringer og behov som medarbejderen ser. Ved at udarbejde en forældrehandleplan (§ 141) og opsætte få konkrete mål for indsatsen sammen med forældrene, som stemmer overens med deres ønsker og behov, bliver det lettere at samarbejde om udviklingen i forandringsfasen. Forældrene får bedre mulighed for konkret at se, hvad de skal ændre for, at der er en mulighed for, at deres barn kan hjemgives.

Implikationer for praksis

- Udarbejd en forældrehandleplan (§ 141) sammen med forælderen, hvor målene og vejen dertil fremgår.
- Brug den enkelte forælders motivation i formuleringen af mål og valg af indsats for at understøtte en ændring i adfærd og handlemønstre (fx kan kvalitet i samværet med barnet være forælders motivation, som med tiden bliver til motivation for at gøre noget ved det rusmiddelproblem, som er anbringelsesårsagen).
- Sammensæt indsatsen ud fra de tilbud i kommunen, der imødekommer forældrenes ønsker, behov og forudsætninger (fx familiebehandlingsprogram, samværskonsulent, netværksinddragende metoder).
- Med afsæt i forælders handleplan udarbejdes operationaliserede mål for indsatsen. For at

målene bliver relevante for forældrene, skal der formuleres få, men gode mål (fx SMART-sikrede).

- Lad forælderen selv komme med forslag til de tre første mål.
- Formuler målene kort og i et sprog, som forælderen selv ville bruge.
- Formuler maks. tre mål sammen med forælderen.
- Følg systematisk op på forældrenes progression i forhold til målene (fx hver 2. uge).
- Brug den systematiske opfølgning til at tydeliggøre den positive udvikling over for forældrene.
- Brug den systematiske opfølgning til at identificere, om forældrene oplever progression, eller om der er brug for at justere indsatsen (hvis der ikke kan ses positive resultater af indsatsen efter fx 2-4 uger, bør indsatsen justeres).

Handlingsanvisende: Støt forældrene i deres relation til barnet ved at være konkret, situationsspecifik og handlingsanvisende.

Forældre kan have behov for støtte til at forstå barnet og til at agere hensigtsmæssigt i samværet med barnet. Jo mere situationsspecifik og handlingsanvisende støtten er, desto mere konkret bliver den for forældrene.

Implikationer for praksis

- Forældrene støttes og guides i samværet med barnet, fx til at tage barnets perspektiv og forstå og respondere hensigtsmæssigt på barnets signaler (for nogle forældre vil det være brugbart at med metoder, der styrker forældrenes mentaliseringsevne, for forældre hvor styrket mentaliseringsevne ikke er i den nærmeste udviklingszone kan før-sproglige metoder og legeterapi (fx Therapy) være relevant).
- Støtten er situationsbundet og handlingsanvisende, fx via modelindlæring, hvor fagpersonen viser forældrene, hvordan de kan agere sammen med barnet i konkrete situationer (fx spisesituation, legesituation eller lektiehjælp).
- Støtten indebærer visuelle virkemidler, som gør det mere konkret for forældrene (fx netværkskort).
- Forældrene modtager feedback på deres kontakt og samvær med barnet (fx via marte meo).

Samarbejdsorienteret: Skab et stærkt samarbejde mellem de tre parter omkring barnet (forældre, myndighed og udfører)

Uanset hvad baggrunden for anbringelsen er, og uanset om anbringelsen er midlertidig eller længerevarende, vil forældrene og deres måde at være sammen med deres barn have en betydning for børnenes trivsel og udvikling samt anbringelsesforløbet. Forældre til anbragte børn kan opleve, at de ikke bliver inddraget tilstrækkeligt i deres barns anbringelse og opleve en usikkerhed om deres forældrerolle. Derfor er det centralt for at sikre en stabil anbringelse og evt. tidlig hjemgivelse, at skabe et stærkt samarbejde mellem forældre, myndighed og udfører i forbindelse med barnets anbringelse.

Implikationer for praksis

- Vær tydelige omkring anbringelsen – mange forældre kan godt acceptere anbringelsen, hvis de forstår grunden til den og oplever sig inddraget og anerkendt som en ligeværdig part.
- Skab et forum for samarbejde mellem forældrene, myndighed og udfører – fx via netværksinddragende metoder
- Styrk samarbejdet mellem myndighed og forældre (fx via Feedback Informed Treatment)
- Styrk samarbejdet mellem udfører og forældre (fx via Feedback Informed Treatment)
- Styrk samarbejdet mellem myndighed og udfører (fx via relationelt samarbejde)

Grundlag:

- Falch-Eriksen, A. (2016): *Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn – Familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring*. NOVA.
- Forældretræningsprogrammer fx Parent Management Training Oregon (PMTO), Parent-Child Therapy and Self-Motivation, Pomomna Family First Project, Tools of Choice, Multidimensional Family Therapy, Promoting First Relationships, Intensive Family Work. (se PwC og VIVE, 2019, Måltrettet støtte til forældre til børn og unge som er anbragt – Screeningsrapport)
- Erfaringer fra 4 anbringelsessteder og 4 kommuner, som er identificeret som lovende praksis (se PwC og VIVE, 2019, Måltrettet støtte til forældre til børn og unge som er anbragt – Screeningsrapport).

Referencer

- ⁱ Falch-Eriksen (2016): Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn – familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring. NOVA Velfærdsforskningsinstituttet, Høgskolen Oslo og Akershus. 9/16.
- ⁱⁱ Falch-Eriksen (2016): Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn – familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring. NOVA Velfærdsforskningsinstituttet, Høgskolen Oslo og Akershus. 9/16.
- ⁱⁱⁱ Forskning viser desuden, at innsatser, der specifikt arbejder med forældre-barn tilknytning til småbørnsforældre er mest effektive, når de anvender et begrænset antal sessioner (mindre end 16 sessioner) og har et klart fokus på foreldrenes adfærd og handlemønstre. Se Bakermans-Kranenburg, M. J., Van Ijzendoorn, M. H., & Juffer, F. (2003). Less is more: meta-analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological bulletin*, 129(2), 195.
- ^{iv} PwC og VIVE (2019) *Måltrettet støtte til forældre til anbragte børn og unge – Sreeningsrapport* udarbejdet for Socialstyrelsen. Se også andre innsatser på det sociale område, hvor der efter en intensiv forandringsfase følger en mindre intensiv opfølgings- eller vedligeholdelsesfase (fx MOVE – en metode til rusmiddelbehandling til unge som findes på Socialstyrelsen.dk).
- ^v PwC og VIVE (2019) *Måltrettet støtte til forældre til anbragte børn og unge – Sreeningsrapport* udarbejdet for Socialstyrelsen.
- ^{vi} Falch-Eriksen (2016): Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn – familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring. NOVA Velfærdsforskningsinstituttet, Høgskolen Oslo og Akershus. 9/16.